

Ο ΤΙΒΕΡΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΥΣΩΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ἡ Ῥώμη. Ἐὰν ἀφαιρέσωμεν διὰ τῆς φαντασίας πάσας τὰς οἰκίας καὶ πάντα τὰ παλάτια, ἅτινα καλύπτουσι τὸ ἔδαφος τῆς πόλεως. Ἐὰν ἐπανίδωμεν τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅπως ἦτο ὅταν οἱ πρῶτοί του κάτοικοι ἤρχισαν νὰ κτίζωσι τὰς μικρὰς στρογγύλας καλύβας των τὰς καλαμοστεφεῖς καὶ ὄξυτενεῖς. Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως, εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου ἡ ἕξ ὠρῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ὀρθοῦται ἐν σύστημα λόφων, ἐν τῷ κέντρῳ τῶν ὁποίων, τρεῖς ἐξ αὐτῶν σχηματίζουσιν οἰοῦναι κύκλον περὶ μίαν κοιλάδα στενήν καὶ μακράν. Οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι λόφοι εἶναι ὁ Παλατίνος, ὁ Καπιτωλῖνος ἢ τὸ Καπιτώλιον καὶ ὁ Ἡστυλίος. Ὁ Ἡστυλίος πολὺ ἐκτενέστερος τῶν ἄλλων δύο, συναποτελεῖται ἐκ διαφόρων ὑψωμάτων διακεκριμένων. Ἐξ αὐτοῦ ἐκρύνονται πρὸς τὰ δεξιὰ μὲν ὁ Βιμινάλιος καὶ ὁ Κυρινάλιος, πρὸς τὰ ἀριστερὰ δὲ ὁ Καίλιος. Ὁπίσθεν τοῦ Παλατίνου κατὰ μῆκος τοῦ Τιβέρεως, ὑψοῦται ὁ Ἀβεντίνος, τὸ ὄρος τῶν πληθείων. Καὶ ἰδοὺ οἱ ἑπτὰ λόφοι, ὧν τὸ ὄνομα τσακίς θὰ μνημονευθῆ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ αἱ κοιλάδες δὲ αἱ διαχωρίζουσαι ἀπ' ἀλλήλων τοὺς ἑπτὰ λόφους, εἶναι οὐδὲν ἤττον ἐπιφανεῖς. Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Καπιτωλίου καὶ τοῦ Παλατίνου λόφου ἐκτείνεται τὸ πεδῖον ἐκεῖνο, ὅπερ μέλλει νὰ εἶναι τὸ Ῥωμαϊκὸν Φόρον, ἡ Ἀγορά, ἡ δὲ πτυχή ἐκεῖνη ἢ μεταξὺ τοῦ Παλατίνου καὶ τοῦ Ἀβεντίνου θὰ εἶναι ὁ Κίρκος, ὁ μέγιστος ἐν Ῥώμῃ ἵππόδρομος, πέραν δὲ τοῦ Καπιτωλίου θὰ ἐκταθῆ ποτὲ εἰς τὸ μέλλον ὁ Μάρτιος Κάμπος ἢ τοῖς τὸ Πεδῖον τοῦ Ἄρεως.

Ἀλλὰ τώρα, κατὰ τοὺς χρόνους εἰς οὓς μᾶς ἔχει μεταφέρει ἡ φαντασία, ὁλόκληρος ὁ μέγας οὗτος χώρος εἶναι ἔρημος. Ἐλθὼν κατέχουσι τὰ βῆθη τῶν κοιλάδων, τὰ δὲ ὑψώματα φρίσσουν ἐπὶ ἀγρίων φρυγάνων (*silvestribus horrida dumis*). Πανταχοῦ φύεται βραχὺ τι χόρτον ἀμυδροῦ χρώματος, ὁμοίον πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ καὶ σήμερον καλύπτει τὸ Ῥωμαϊκὸν πεδῖον. Ὁ τόπος οὗτος ὁ ὑγρὸς καὶ θερμὸς κυριαρχεῖται ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἢ μάστιγος τῆς

Ἰταλίας ἔχει στήσῃ ἐκεῖ τὸν θρόνον τῆς. Οἱ παλαιοὶ μῦθοι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὰς κτίσεις τῶν πρώτων ἰταλικῶν πόλεων, κάμνουσι συνήθως λόγον περὶ τινος δαίμονος ἢ τέρατος, ὅπερ κατατρώγει τοὺς κατοίκους ἢ ζητεῖ παρ' αὐτῶν ὡς φόρον θύματα ἀνθρώπινα, ἕως οὗ ἀναφαίνεται τις ἥρωϊς, ὅστις καταβάλλει αὐτὸ καὶ τὸ θανατώνει. Τὸ τέρας εἶναι ἡ μαλάρια ἢ δεκατίσασα ἐκεῖνους, οἵτινες πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν κατὰ τοὺς νοσοποιούς ἐκεῖνους τόπους καὶ προσεπάθησαν νὰ μεταβάλλωσιν αὐτοὺς εἰς ἀγροὺς γεωργησίμους. Ἐνίκησαν ἐπὶ τέλους οἱ ἄνθρωποι ἀποξηραίνοντες τὰ τέλματα καὶ σκοπιμώτερον διοχετεύοντες τὰ ὕδατα. Ἀλλὰ τὸ τέρας ὀλοσχερῶς δὲν ἀπενεκρώθη· εὐθὺς ὡς ἤθελε χαλαρωθῆ ὁ πρὸς αὐτὸ ἀγὼν, ἀφυπνίζεται καὶ πάλιν. Διότι εἰς τὰ ὠραία, ἀλλὰ φοβερά ταῦτα κλίματα ἢ φύσις δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι οὗτος δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ ἀπὸ τοῦ ν' ἀγωνίζεται πρὸς αὐτήν· καὶ τοῦτο βεβαίως θέλει νὰ ἐκφράσῃ ὁ Βιργίλιος ὅταν συγκρίνῃ τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ προσπαθοῦντος νὰ πλεύσῃ ἀντιθέτως πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ. Πρέπει ἀκαταπαύστως νὰ κωπηλατῆ· ἂν καὶ ἐπ' ὀλίγον παύσῃ τὴν κωπηλασίαν, τὸ ρεῦμα τὸν παρασύρει καὶ χάνει εἰς μίαν στιγμὴν ὁλόκληρον τὸ κέρδος τῶν τόσων κόπων του.

Διὰ νὰ ἔλθωσιν ἄνθρωποι νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον, τὸν νοσηρόν, τὸν κατηφῆ, τὸν ἀνυδροῦν, διὰ νὰ ἀρήσωσι χάριν αὐτοῦ τὰς γοητευτικὰς ὄχθας τῆς Ἀλβανίδος λίμνης ἢ τῆς Νεμορείου, τὰ ὑψώματα τῶν Τιβούρων, τοῦ Τούσκλου ἢ τῆς Πραϊνέστου, πρέπει ἀφεύκτως νὰ εὑρον ἐδῶ ὠρισμένα πλεονεκτήματα. Ἡ θέσις τοῦ τόπου εἶναι τῷ ὄντι εὐκαιρωτάτη· εἶναι ἐγγὺς τῆς θαλάσσης, πρὸς ἣν τὸν συνάπτει εἰς τῶν σημαντικωτάτων τῆς Ἰταλίας ποταμῶν, ποταμὸς πάντοτε πλωτός· εὐρίσκειται ἐκεῖ, ὅπου συναντῶνται τὸ Λάτιον, ἡ Σαβῖνη καὶ ἡ Τυρρηνία καὶ ὅπου δύνανται μεταξὺ των νὰ ἀνταλλάσσωσι τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας αὐτῶν. « Ἡ Ῥώμη, λέγει ὁ